

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Фінансова безпека банку в умовах економічної нестабільності за матеріалами
АТ «Державний ощадний банк України»

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС 019280.01.12.00

Виконав студент IV курсу група ФБС-19-1 _____ Андрій КОРСУН
Шифр Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник канд. екон. наук, доцент _____ Катерина ЛАРІОНОВА
Науковий ступінь, звання Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер _____
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:
Завідувач кафедри ФБСС _____ Ніла ХРУЩ
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

_____ 2023 р.

Хмельницький 2023

Зміст

Вступ	С. 5
1 Теоретичні основи фінансової безпеки банку	8
1.1 Сутність фінансової безпеки банку та її місце у фінансовій безпеці держави	8
1.2 Класифікація загроз фінансовій безпеці банку	14
2 Аналітико-методичні аспекти забезпечення фінансової безпеки банків України	23
2.1 Аналіз забезпечення фінансової безпеки банківської системи України та фінансово-господарської діяльності АТ «Державний ощадний банк України» за 2020-2022 роки	23
2.2 Аналіз та напрями удосконалення забезпечення фінансової безпеки АТ «Державний ощадний банк України» в умовах воєнного стану	32
Висновки	47
Список використаних джерел	51
Додатки	57

Вступ

Сучасний стан розвитку вітчизняного фінансового ринку пов'язаний насамперед із впливом зовнішніх загроз, які становлять війна з росією, зниження доходів населення, падіння реального сектору економіки, нестабільність на валютному ринку, зростання безробіття тощо. Тому в цих складних умовах банки змушені вести агресивну політику ведення бізнесу з метою збереження фінансової стійкості та конкурентоспроможності на банківському ринку. Однак, сьогодні одним з визначальних аспектів успішної діяльності банківських установ є забезпечення їх фінансової безпеки, що залежить від активності кредитної та валютної діяльності, від розміру кредитних ризиків, обсягу та джерел ресурсної бази, політики управління доходами та витратами.

Тому проблема забезпечення фінансової безпеки вітчизняної банківської системи є досить актуальною і має розглядатися, особливо в умовах військового стану, як одна із головних складових національної безпеки держави.

Проблематика забезпечення фінансової безпеки банківського сектору загалом та банку зокрема завжди була актуальною і постійно перебуває у полі зору як фінансистів-теоретиків, так і практиків. Загальнотеоретичні проблеми забезпечення фінансової безпеки банківського сектору досліджували такі науковці, як Є. Андрєєва, О. Барановський, Р. Вовченко, В. Гайдук, В. С. Домбровський, А. Єпіфанов, М. Зубок, Г. Карчева, В. Коваленко, М. Копитко, Р. Квасницька, І. Мойсеєнко, О. Пластун, О. Підхомний, С. Побережний. Щодо проблем забезпечення фінансової безпеки банківських установ саме при введенні воєнного стану в Україні, можна спиратися на наукові роботи Б. Москвіна, В. Коваленко, Д. Коробцової.

Однак, незважаючи на широке висвітлення проблематики забезпечення фінансової безпеки банківського сектору та банку, сьогодні виникає потреба уточнення теоретичних основ, удосконалення науково-методичних підходів щодо проблеми оцінювання та забезпечення фінансової безпеки банків, аналіз

впливу військової агресії росії на реальний та фінансовий сектори економіки, визначення траєкторії подальшого функціонування банків з точки зору їх фінансової безпеки.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад та розробка методичних підходів та практичних рекомендацій щодо оцінювання та забезпечення фінансової безпеки банків.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідити категоріальний апарат, що визначає економічний зміст фінансової безпеки банківської установи;
- систематизувати ризики та загрози фінансовій безпеці банку;
- проаналізувати індикатори фінансової безпеки вітчизняної банківської системи протягом 2020-2022 років;
- проаналізувати показники фінансової діяльності АТ «Державний ощадний банк України» за 2020-2022 роки;
- дослідити забезпечення фінансової безпеки АТ «Державний ощадний банк України» в умовах воєнного стану;
- розробити напрями удосконалення забезпечення фінансової безпеки АТ «Державний ощадний банк України».

Об'єктом дослідження є процес забезпечення фінансової безпеки банку.

Предметом дослідження є теоретичні засади, методичні підходи та практичні аспекти забезпечення фінансової безпеки вітчизняного банку в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи було використано низку методів: загальнонаукові методи, а саме теоретичного узагальнення та синтезу – при дослідженні категоріального апарату у сфері фінансової безпеки банківської установи, системний та ситуаційний підходи – при з'ясуванні сукупності зовнішніх та внутрішніх загроз; логічного аналізу – при аналізі стану забезпечення фінансової безпеки вітчизняних банків; абстрактно-логічний метод – при розробці напрямів удосконалення забезпечення фінансової безпеки конкретного банку.

Інформаційною базою для проведення аналітичних досліджень були законодавчі акти України, постанови та матеріали Національного банку України, дані Державної служби статистики України, інформаційні матеріали та фінансова звітність АТ «Державний ощадний банк України», матеріали науково-практичних конференцій, періодичних видань; наукові дослідження та праці вітчизняних, зарубіжних науковців та практиків; електронні ресурси мережі Інтернет, з питань особливостей фінансової безпеки банківської діяльності.

Структура й обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 49 найменувань, 4 додатки. Основний текст кваліфікаційної роботи викладено на 56 сторінках, робота містить 7 рисунків, 10 таблицю.

1 Теоретичні основи фінансової безпеки банку

1.1 Сутність фінансової безпеки банку та її місце у фінансовій безпеці держави

Фінансова безпека банківської системи є насамперед однією із основних складових фінансової безпеки держави і яка визначається більшістю науковців як такий стан фінансової, валютної, грошово-кредитної, бюджетної, банківської, податкової систем, що характеризується стійкістю до негативних впливів та спроможністю забезпечити ефективне функціонування та зростання національної економічної системи. Фінансова безпека держави – це її здатність здійснювати самостійну фінансово-економічну політику відповідно до своїх національних інтересів, враховуючи вплив зовнішніх та внутрішніх загроз [29].

Однак необхідно відмітити, що із фінансовою безпекою банківської системи нерозривно пов'язана фінансова безпека окремої банківської установи. Залежність фінансової безпеки окремої банківської установи від безпеки банківської системи зумовлюється прагненням суб'єктів банківського ринку до збільшення прибутку, обмеженістю фінансових резервів банку і джерел їх формування, гострою конкурентною боротьбою, зростанням злочинності в кредитній сфері, підвищенням банківських ризиком у сучасних умовах.

Незважаючи на те, що є велика кількість трактувань сутності фінансової безпеки банку, однак на сьогоднішній день відсутній єдиний підхід до визначення поняття «фінансова безпека комерційного банку», це зумовлює необхідність подальшого дослідження понятійного апарату для уточнення його змісту.

Фінансова безпека банківських установ виступає як дуже важливий елемент системи фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Оскільки, сучасні фінансові технології пов'язані з рухом грошових коштів – найвразливішого і найліквіднішого ресурсу банків, то для їхнього здійснення необхідно виконувати додаткові вимоги щодо дотримання фінансової безпеки

банків.

Також необхідно враховувати, що забезпечення фінансової безпеки банківських установ є дуже важливим ще й тому, що підрив довіри до фінансових інститутів завдає шкоди фінансовій безпеці всієї країни. Таким чином, фінанси сьогодні є основним каналом зовнішнього контролю та можливого впливу на банківську систему, а значить, і на національну економіку загалом.

Проаналізувавши різноманітні підходи вчених до трактування поняття фінансової безпеки банку та узагальнивши їх, слід зазначити, що одні дослідники інтерпретують її, як функціональну складову економічної безпеки банківської установи, заперечуючи при цьому необхідність виділення фінансової безпеки банку, як окремої її складової і особливу сферу наукового дослідження, інша частина науковців – погоджуються з тим, що фінансова безпека банку є самостійним предметом наукового пізнання.

На нашу думку, найбільш точне і науково обґрунтоване поняття «фінансова безпека банку» надав професор О. Барановський. На його думку «фінансова безпека банку - це: сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей; стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує» [8]. Із даного визначення видно, що автор напряду пов'язує фінансову безпеку з фінансовою стійкістю банківської установи, але при цьому акцентує увагу на нейтралізації перешкод та загроз, які заважають її діяльності тощо.

Фінансова безпека банківських установ тлумачиться науковцями як певний стан, що характеризується забезпеченням їх фінансової стабільності; запобігання внутрішнім та зовнішнім загрозам та усунення збитків; здатність інститутів влади і банківської системи загалом забезпечувати стійкий розвиток банківського ринку (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Систематизація підходів до визначення сутності поняття «фінансова безпека банку»

Автор, джерело	Визначення поняття
Барановський О.І., [8, с.12-13]	Фінансова безпека комерційного банку – це: сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей; стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує
Зачосова Н.В., [17]	«Фінансова безпека банку – це такий його фінансовий стан, який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволяє своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток банку в поточному та наступних періодах»
Єпіфанов А.О. [40]	«Фінансова безпека банку – це такий стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку»
Гребенюк Н.О. [15]	«Фінансова безпека банківських установ – це такий стан банку, за якого він має можливість ефективно протистояти існуючим загрозам його діяльності, прогнозувати й уникати можливих ризиків, при цьому рух його фінансових потоків є безперервним й достатнім для реалізації стратегії стійкого розвитку»
Хитрін О.І., [43, с.119]	«Фінансова безпека банку – динамічний стан, при якому він: юридично і технічно здатний виконувати і реально виконує властиві йому функції; забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізм для реалізації даного потенціалу»
Болгар Т.М., [10, с.9] Літовченко О.Ю., Самойлов Б.М., [27]	«Фінансова безпека банку – це стан банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку»
Мордань Є.Ю. [28]	«Фінансова безпека банку – це такий стан банку, що характеризується здатністю протистояти можливим зовнішнім і внутрішнім загрозам банківської діяльності завдяки комплексу правових, організаційних та управлінських заходів для забезпечення нормального функціонування й розвитку в умовах дестабілізуючого впливу навколишнього середовища та захищеності фінансових інтересів зацікавлених сторін (власників, клієнтів, працівників, керівництва, держави)»

Джерело: систематизовано автором

Виходячи з різних трактувань поняття фінансової безпеки банку, проаналізованих в таблиці 1.1, можемо виділити такі його ключові характеристики:

- сприяє ефективній діяльності банківської установи;
- забезпечує стійкий фінансовий стан банку;
- нейтралізує загрози та запобігає банкрутствам;
- дозволяє своєчасно і на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності банківської установи.

Базуючись на ключових характеристиках фінансової безпеки банків пропонуємо наступне уточнення даного визначення, а саме це такий стан банківської установи, що характеризується здатністю протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам банківської діяльності для забезпечення стійкого функціонування та здійснення менеджменту в умовах впливу дестабілізуючих факторів та захищеності фінансових інтересів банку.

Зазначимо, що основною метою фінансової безпеки банківської установи є забезпечення конкурентоспроможності як окремого банку, так і банківської системи загалом на ринку банківських послуг та недопущення можливості отримання збитків або втрати частини прибутків унаслідок реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз. Досягнення означеної мети фінансової безпеки банку уможлиблюється через визначення потенційних проблем в його діяльності, їх усуненні та здійсненні постійного моніторингу за результативністю заходів щодо забезпечення фінансової безпеки банку.

Враховуючи дане визначення фінансової безпеки банку, можна стверджувати, що об'єктом фінансової безпеки – є фінансова діяльність банку. Таким чином, функціонування фінансової безпеки поза фінансовою діяльністю банківської установи неможливе, оскільки, всі фінансові технології мають бути надійно убезпечені від фінансових загроз і небезпек та направлені на мінімізацію ризиків.

Питання фінансової безпеки банківської установи є актуальними не лише безпосередньо для неї, а також і для решти учасників ринкових відносин. По-

перше, цією проблемою опікуються власники банку та його акціонери, які турбуються насамперед про розвиток свого банку та несуть за нього матеріальну та соціальну відповідальність перед клієнтами банку. По-друге, фінансова безпека банку також турбує і його клієнтів, які є позичальниками, вкладниками та користувачами будь-яких банківських послуг. Також, дана проблема досить актуальна і для банківського персоналу, який не завжди серйозно сприймає дану проблему, а частіше як якусь далеку, яка його безпосередньо не обходить. Тобто, фінансову безпеку банківської діяльності слід розуміти, передусім, як: фінансову безпеку самого банку як організації та безпеку всіх банківських операцій.

Як зазначалося вище, фінансова безпека окремої банківської установи тісно пов'язана з безпекою банківської системи і вони впливають одна на одну. Наприклад, проблеми, що виникли в одній банківській установі, здатні викликати «ефект доміно» і призвести до банківської кризи на рівні держави. Пояснюється це, насамперед, природою банківської діяльності, адже фінансові посередники працюють переважно з чужими грошима, тому будь-яка недовіра з боку суб'єктів фінансового ринку до окремого банку, особливо великого, може призвести до масового відтоку депозитів з банківської системи. В той же час, структурні проблеми банківської системи підривають довіру до будь-якого окремого банку, який є частиною даної системи. Все це підкреслює важливу роль, яку відіграє забезпечення фінансової безпеки як окремого банку банків, так і в цілому банківської системи.

На рівні окремої банківської установи фінансова безпека забезпечується якісним підбором кваліфікованих кадрів банку, організацією роботи внутрішнього підрозділу безпеки банку відповідно до покладених на нього завдань, функцій та принципів його роботи. На макрорівні фінансова безпека банківської діяльності забезпечується шляхом визначення комерційних, соціальних і організаційних пріоритетів (регіону, галузі, суб'єкта підприємництва); нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки банківських установ; забезпечення ефективного функціонування центрального банку (контролюючого органу); налагодження системи оцінок та моніторингу

реальних і потенційних фінансових загроз життєвим інтересам банківської системи [20].

Проведений аналіз наукових досліджень [22; 38; 40] показав, що фінансова безпека банківської установи визначається: стійкістю та стабільністю фінансового стану банківської установи; ефективністю проведення контролю за зовнішніми та внутрішніми ризиками; рівнем достатності власного, залученого і позикового капіталу; ступенем ефективності фінансово-економічної діяльності; ступенем захищеності інтересів працівників банку, акціонерів та партнерів банку.

В результаті проведеного аналізу сутнісних характеристик поняття фінансової безпеки банківської установи вважаємо за доцільне визначити такі її основні функціональні складові, як кредитно-інвестиційна безпека; капіталоресурсна безпека; безпечний рівень доходів та витрат; валютна безпека.

Аналіз економічної літератури [15; 20; 22; 27; 40] дозволив обґрунтувати та систематизувати принципи, які відображують філософію, об'єктивні закономірності процесу забезпечення фінансової безпеки банківської установи (додаток А, таблиця А.1).

Аналіз та систематизація економічної літератури дозволили визначити низку заходів, які повинні бути виконані з метою забезпечення фінансової безпеки банківської установи [20; 28; 38; 40]: «визначення індикаторів фінансової безпеки банківської установи; ідентифікацію ризиків та пов'язаних з ними потенційних небезпек; обов'язкове впровадження системи діагностики стану фінансової безпеки та її моніторингу; розробку заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки банківської установи та забезпечення контролю за їх виконанням; ідентифікацію загроз банківської установи та корегування індикаторів залежно від зміни цілей, завдань банку та стану зовнішнього середовища; формування оптимальної структури боргових зобов'язань (банку та його клієнтів)». На нашу думку, до вищеперерахованих завдань можна додати також забезпечення фінансової стійкості і фінансової незалежності банківської установи; забезпечення балансу доходів та витрат у

діяльності банку; забезпечення ліквідності та платоспроможності банку; збереження фінансових можливостей банківської установи у безпечному стані в умовах дії різноманітних небезпек і загроз.

Систематизація та уточнення сутності поняття фінансової безпеки банківської установи, дозволить комплексно, системно та своєчасно визначити загальні вимоги до протидії банків загрозам, які виникають на світових фінансових ринках та в умовах національної економіки, під впливом негативних наслідків військової агресії та фінансової кризи.

Підводячи підсумок, можемо зробити висновок, що сутнісні характеристики фінансової безпеки банку можуть бути представлені наступним чином:

- фінансова безпека банку є одним із основних елементів економічної безпеки банківської установи, а отже і національної безпеки;
- фінансова безпека банку забезпечує насамперед захист фінансових ресурсів і впливає на їх обсяги;
- фінансова безпека банку повинна забезпечувати фінансову стійкість та фінансову незалежність банку, а також ефективний розвиток банку в поточному та наступних періодах;
- фінансова безпека банку повинна забезпечувати досягнення основної мети діяльності банківської установи, що дозволяє своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання.

1.2 Класифікація загроз фінансовій безпеці банку

Розвиток економіки будь-якої країни неможливий без забезпечення надійної та ефективної банківської системи, оскільки вона є інструментом акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів, як юридичних так і фізичних осіб. Сьогодні, банківська система України переживає важкі часи, негативні

наслідки війни, загострення фінансово-економічної кризи, зростання кількості неплатоспроможних банків, корумпованості та підвищення рівня конкуренції, багато інших зовнішніх та внутрішніх загроз, які негативно впливають на ефективне та стабільне функціонування банківських установ України.

Враховуючи на велику кількість загроз, що посилюють свій негативний вплив на ефективну та стабільну діяльність вітчизняних банків, необхідним та актуальним стає питання детального їх аналізу та пошуку адекватних інструментів запобігання їм у системі підвищення рівня фінансової безпеки банківських установ, та банківської системи загалом.

«Загроза – являє собою відповідну небезпечну подію, яка формується та проявляється за наявності необхідних для цього умов» [29]. Виходячи з даного визначення слід зазначити, що загрози це завжди конкретні дії. Конкретність загроз проявляється в тому, що вони мають завжди, як будь яка дія свій об'єкт, суб'єкт та предмет. У середовищі з меншою небезпечкою імовірність формування загроз зменшується, і навпаки, у більш небезпечному середовищі імовірність формування загроз збільшується.

Таким чином, загрози фінансовій безпеці банківської установи – це будь-які явища або дії, настання яких може нанести банку шкоду фінансового (втрата капіталу, збитки, пошкодження майна та ін.) та нефінансового (втрата довіри і клієнтів, зниження кредитного рейтингу та ін.) характеру, сукупна дія яких може призвести до погіршення фінансового стану або до ліквідації банку [38].

Специфіка загроз фінансовій безпеці банку проявляється у тому, що ці явища можуть бути як реальними, що реалізуються з певною вірогідністю, тобто можуть бути кількісно оцінені, так і потенційними, тобто не відбуваються в дійсності, але провокують паніку серед суб'єктів фінансового ринку, коливання на ринку капіталів і призводять до таких самих негативних наслідків, що й реальні.

В сучасній науковій літературі існує досить багато підходів до класифікації загроз: за походженням, за ступенем сформованості, за спрямованістю, за ступенем суб'єктивного сприйняття, за сферою діяльності [15; 38; 40]. В даному

досліджені розглянемо детально тільки ті види загроз, які мають суттєве значення для розгляду питань, пов'язаних із забезпеченням безпеки банківської діяльності.

Насамперед, важливою для забезпечення безпеки банківської діяльності є класифікація за походженням суб'єктів загроз. В даному випадку загрози класифікуються як зовнішні та внутрішні. Зовнішні загрози фінансовій безпеці банківської установи (генеровані міжнародним середовищем та національним середовищем функціонування банку) на наш погляд, доцільно розглядати через призму економіко-соціальних, політико-правових та організаційно-технологічних факторів впливу на фінансову безпеку банку (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Зовнішні загрози фінансовій безпеці банку (генеровані міжнародним та національним середовищем функціонування банку)

Зовнішні загрози		Можливі прояви
1		2
Економіко-соціальні	Непередбачувана та нестабільна грошово-кредитна політика центрального банку	- висока ставка обов'язкового резервування; - збільшення розміру облікової ставки; - зростання обсягу пропозиції грошей в обігу, що провокує зростання темпів інфляції; - скорочення обсягів рефінансування; - девальвація гривні; - мінливість обов'язкових економічних нормативів НБУ; - надмірний податковий тиск.
	Негативні макроекономічні умови	- високий рівень інфляції та інфляційних очікувань; - дефіцит інвестиційних коштів і низький рівень інвестиційної активності в країні; - економічна криза в країні; - падіння попиту на кредити й банківські послуги функціонування світової економіки в умовах спаду та кризи; - надмірна експансія іноземного банківського капіталу; - нерациональне використання кредитів залучених закордоном
	Збільшення розриву в доходах громадян всередині країни	- нестача заощаджень для розміщення на депозитах в банку через низький рівень доходів населення; - дострокове вилучення депозитів через низький рівень доходів населення; - неможливість повернути виданий кредит;
Політико-правові	Нормативне регулювання банківської діяльності	- недосконалість законодавства, наприклад, відсутність закону про банківську таємницю створює загрозу розголошення інформації про діяльність банку та його клієнтів; - мінливість законодавства; - відкликання ліцензії на здійснення банківської діяльності або зміна умов ліцензування

Кінець таблиці 1.2

1	2	3
Політико-правові	Нестабільність зовнішнього середовища	- глобальні або локальні фінансові кризи; - неможливість одержати доступ до зовнішніх фінансових ресурсів; - зростання валютного, процентного і ринкового ризиків; - блокування активів банку в іншій державі; - державний дефолт
	Діяльність держави	- нестабільність податкової, кредитної й страхової політики; - політична нестабільність; - військові конфлікти; - обмеження з боку держави до виходу на міжнародні ринки капіталу;
	Злочинна діяльність	- шахрайські дії третіх осіб; - грабіж і крадіжка цінностей банку; - злом комп'ютерних мереж банку; - рейдерські атаки на банк; - махінації з акціями банк - розкрадання, шахрайські дії в банківській діяльності з використанням комп'ютерних мереж, Internet та EOM конкурентами, зловмисниками; - використання банківських установ для легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом;
Організаційно-технологічні	Нестабільність зовнішнього середовища	- глобальні або локальні фінансові кризи; - неможливість одержати доступ до зовнішніх фінансових ресурсів; - валютний, процентний і ринковий ризику; - блокування активів банку в іншій державі; - державний дефолт
	Недовіра до банківської системи	- недовіра з боку інвесторів, призводить до погіршення репутації банку; - недовіра з боку населення (вкладників), призводить до швидкого вилучення великого обсягу коштів із банку; - використання засобів масової інформації для провокування банківської кризи; - банкрутство великого банку, призводить до недовіри до банківської системи загалом.
	Конкурентне середовище	- неконкурентоспроможність банку; - несумлінна діяльність конкурентів; - різке збільшення ринкових ставок за депозитами; - різке зниження ринкових ставок за кредитами; - завдання економічних збитків підприємствам – ключовим контрагентам банку
	Низький рівень надійності та технічного захисту комп'ютерів, програмного забезпечення банків	- втрата науково-технічного потенціалу, позицій на ключових напрямках науково-технічного прогресу щодо розроблення передових банківських технологій, програмного забезпечення діяльності банку; - розкрадання, шахрайські дії в банківській діяльності з використанням комп'ютерних мереж, Internet та EOM конкурентами, зловмисниками

Джерело: систематизовано автором на основі [9; 15; 33; 40]

До зовнішніх загроз належать ті, що містять у собі фактори, які є результатом впливу зовнішнього середовища на діяльність банку, зокрема

економічна кон'юнктура в країні, світові фінансові кризи, конкуренти тощо. Таким чином, основними суб'єктами зовнішніх загроз для банківських установ є: клієнти та партнери банків; конкуренти; органи контролю та нагляду; кримінальні угруповання; окремі недобросовісні працівники правоохоронних органів; колишні працівники банків; особи та організації, що займаються рейдерською діяльністю.

Однією із найбільш розповсюджених загроз банківської безпеки є непередбачувана та нестабільна грошово-кредитна політика центрального банку. Інструментами грошово-кредитної політики, є – операцій на відкритому ринку цінних паперів, зміна облікової процентної ставки, зміна вимог до рівня обов'язкових резервів банків, які прямо впливають на вартість кредитних ресурсів. Операції центрального банку на відкритому ринку прямо впливають на можливість забезпечувати банківськими установами фінансову безпеку, оскільки саме від зміни обсягу грошової маси на грошовому ринку, змінюється обсяг резервів комерційного банку. В результаті підвищення центральним банком норм резервування, загальна ліквідність банківської установи та рівень її фінансової безпеки знижується, оскільки вона залучає додаткові кошти у НБУ та реалізовує власні акції для забезпечення фінансової стійкості. Облікова ставка – це ціна кредиту який банк отримує від НБУ. Центробанк надає короткострокові позики банківським установам передусім з метою підтримки на необхідному рівні їх обов'язкових резервів та підтримки ліквідності. Саме дані показники виступають індикативними при оцінці рівня фінансової безпеки банківської установи. Тобто, чим нижчий рівень облікової ставки центрального банку, тим дешевшими будуть ресурси, залучені банківською установою від НБУ для коригування рівня своєї фінансової безпеки.

Особливий вид загроз для фінансової безпеки банків може створюватися через певну політичну ситуацію в країні, а саме розбалансованість у діяльності органів влади, високий рівень корупції, загострення кримінальної ситуації, низький рівень розвитку економіки, обмеження демократичних досягнень суспільства. Всі ці загрози можуть створювати ситуації тривалого чи навіть постійного підвищеного ризику в діяльності банківських установ, недовіри населення до банків, а результатом, як правило, є вплив залучених банками

коштів, зниження їх платоспроможності та ліквідності.

Ще однією загрозою фінансової безпеки банку є недосконалість розвитку вітчизняного фондового ринку, а саме: дефіцит внутрішніх фінансових ресурсів для інвестицій, його низька капіталізація та ліквідність, кількість інвестиційно-привабливих та ліквідних фінансових інструментів обмежена, недостатнє законодавче регулювання ціноутворення, і як наслідок можливості щодо здійснення інвестиційної діяльності банківськими установами обмежені. З позиції забезпечення фінансової безпеки, такий стан розвитку фондового ринку унеможлиблює диверсифікувати активні операції банківської установи, розширити сферу конкурентного впливу її та клієнтську базу, шляхом участі у портфелі цінних паперів підприємств. Однак, якщо цю проблему розглянути з іншої сторони, то невиконання фондовою біржою своєї ключової функції, а саме акумулювання фінансових ресурсів та їх подальше розміщення в реальному секторі економіки, створюють завищений попит на кредитні ресурси банків та прямо впливають на підвищення ціни кредиту. Таким чином, за відсутності конкуренції з боку фінансового ринку, банківські установи надають кредити за завищеними цінами, а значить прибуток останніх збільшується, таким чином можливості для забезпечення фінансової безпеки розширюються.

Крім того, загрозами генерованими національним середовищем функціонування банківської установи є економічна та соціальна стабільність країни, що виступають фундаментом стійкості банку і як наслідок дотримання належного рівня його фінансової безпеки. Наприклад, фінансово-економічні кризи знижуватимуть доходи банківських клієнтів, як наслідок відтік фінансових ресурсів та зменшення обсягів кредитування банками, що в кінцевому підсумку негативно вплине на рівень фінансової безпеки банку. Реалізація такого сценарію вплине негативно на рівень довіри, як до банківської системи загалом, так і до конкретного банку, що негативно вплине на фінансову безпеку банку.

Також, на можливість забезпечення фінансової безпеки банківської діяльності безпосередньо впливає політична ситуація в країні та правові чинники. В свою чергу, саме держава створює відповідне правове поле для реалізації можливостей розроблення системи забезпечення фінансової безпеки банку. Зауважимо, що зовнішніми суб'єктами забезпечення фінансової безпеки

банківської установи виступають: центральний банк (Національного банку України), шляхом реалізації функцій регулювання та контролю за діяльністю банків; органи законодавчої, судової та виконавчої гілок влади; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який виводить неплатоспроможні банки з фінансового ринку. Також, політико-правовими загрозами фінансовій безпеці банківської установи, генерованими на національному рівні, можуть виступати: неналежний рівень захисту фінансових інтересів банку, використання методів недобросовісної конкуренції шляхом підкупу державних службовців. Зазначимо, що усі перераховані вище загрози негативно впливають на рівень довіри клієнтів до банків, їхню готовність здійснювати банківські операції.

Прикладом негативного впливу загроз, пов'язаних з політичною й економічною нестабільністю в країні, можна спостерігати в трансформації довіри суб'єктів фінансового ринку до вітчизняних банків під час політичної та економічної кризи. Наприклад під час фінансової кризи 2008-2009 років та політичної і фінансової кризи 2014 року така ситуація обернулася для банківських установ загрозою відпливу депозитних коштів, зниженням рівня стабільності національної валюти, зниженням ліквідності банків і зростанням рівня резервів, зростанням рівня кредитного ризику.

До внутрішніх загроз фінансовій безпеці банку належать фактори, які або безпосередньо генеруються банківською установою, або є частиною її внутрішнього середовища. Таким чином, ми виділили наступні групи загроз на фінансову безпеку банку: фінансово-економічні, інформаційно-технологічні, організаційно-кадрові (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3 – Внутрішні загрози фінансовій безпеці банку, генеровані безпосереднім середовищем функціонування банку

Внутрішні загрози		Можливість прояву
1		2
фінансово-економічні	Низька якість кредитного портфеля	<ul style="list-style-type: none"> - зростання рівня проблемних кредитів; - неповернення кредитів; - незбалансована кредитна політика; - збільшення простроченої заборгованості; - надмірна концентрація кредитних операцій в одному сегменті ринку; - низька якість оцінки кредитоспроможності позичальника - недостатній обсяг заставного майна чи його низька вартість

Кінець таблиці 1.3

1	2	3
	Незбалансована структура активів і пасивів	- дефіцит власних коштів; нестача капіталу; - низький рівень ліквідності й нестача ліквідних активів; - завищений рівень ризикових активів; - збільшення активів низької якості; - незбалансованість активів і пасивів за строками
	Неефективна діяльність банку	- низький рівень прибутків; - недосконала оцінка кредитних ризиків; - низький рівень прибутковості активів;
Інформаційно-технологічні	Низький рівень надійності та технічного захисту комп'ютерів, програмного забезпечення банку	- недостатність або викривлення інформаційно-аналітичного забезпечення; - несанкціоноване використання банківських технологій працівниками банку в особистих цілях; - розкрадання, шахрайські дії в банківській діяльності з використанням комп'ютерних мереж, Internet та ЕОМ працівниками банку; - втрата конференційної інформації банку
Організаційно-кадрові	Низький рівень і компетенція менеджменту	- прийняття неправильних управлінських рішень; - неефективна діяльність внаслідок неоптимального використання потенціалу банку; - помилки в стратегічному плануванні й прогнозуванні; - побудова нераціональної структури банку; - слабе маркетингове дослідження ринку і як наслідок недостатній рівень диверсифікованості банківських операцій; - підбір недобросовісного та некомпетентного персоналу
	Залежність від інсайдерів	- пільгове кредитування засновників; - прийняття управлінських рішень під тиском власників; - відстоювання інтересів власників, а не інтересів банку
	Злочинні дії персоналу	- шахрайство; - розголошення конфіденційної інформації; - неефективна робота персоналу; - перехід ключових працівників до конкурентів; - недостатній рівень кваліфікації персоналу - використання конфіденційної банківської інформації працівниками в особистих цілях; - шахрайські дії і махінації з фінансовими ресурсами банку;

Джерело: систематизовано автором на основі [9; 15; 33; 40]

Окрім визначених вище загроз, фінансисти-практики виділяють кілька ознак, які сигналізують про можливе виникнення в банківській установі серйозних проблем і на які необхідно негайно відреагувати. А саме, такими загрозами можуть бути: розмір власного капіталу банку, неадекватний обсягу операцій, що він проводить, та ризику якій бере на себе, здійснюючи їх; недостатній рівень надходжень для ефективної діяльності банку і формування резервів; зниження прибутку або ще гірше збиткова робота банку; прохання

продовження депозитних угод про переоформлення боргових зобов'язань на більш тривалий строк чи заміну їх на банківські акції нових емісій; зниження рейтингу; виникнення тенденції до збільшення обсягу проблемних кредитів, і зростання під них суми резервів; затримки з платежами в особливо великих розмірах; різке збільшення процентних ставок по депозитах і боргових цінних паперах в умовах стабільної ситуації на фінансових ринках; зміна аудиторської фірми, яка засвідчує фінансову звітність та фінансовий стан банку; штрафи за недотримання обов'язкових нормативів центрального банку; інформація про зміну основного складу акціонерів.

Таким чином, своєчасне виявлення керівництвом банку внутрішніх та зовнішніх загроз є основою для організації дієвого процесу забезпечення фінансової безпеки банківської установи. Основними заходами щодо запобігання загрозам банківській безпеці є: по-перше, посилення державного регулювання банківської сфери; по-друге - запровадження нових методів і технологій обробки та аналізу інформації для оцінки і забезпечення фінансової безпеки окремого банку; по-третє - належний рівень фінансового контролю як за фінансовими ресурсами та здійсненими операціями, так і за діями самого персоналу банківської установи. Такі заходи повинні бути розроблені, як центральним банком, так і керівництвом окремого банку із застосуванням мінімальних затрат ресурсів та часу для досягнення бажаного результату.

Отже, на основі проведеного дослідження приходимо до наступних висновків, що реалії сьогодення, вплив глобалізаційних процесів, фінансово-економічна криза та загострення воєнного конфлікту на Сході, окупація Криму генерують нові чинники впливу загрозливого характеру як банківській системі України загалом, так і конкретному комерційному банку зокрема, негативний вплив яких для досягнення належного рівня фінансової безпеки банківської установи нівелювати не можна. Нами було розмежовано загрози фінансової безпеки банку на зовнішні, що генеровані міжнародним, національним середовищем та внутрішні, які генеровані середовищем функціонування самого банку, з метою своєчасного виявлення ризиків, загроз для недопущення їх реалізації та використання відповідних можливостей для забезпечення та підвищення рівня фінансової безпеки банківської установи [26].

2 Аналітико-методичні аспекти аналізу забезпечення фінансової безпеки банків України

2.1 Аналіз забезпечення фінансової безпеки банківської системи України та фінансово-господарської діяльності АТ «Державний ощадний банк України» за 2020-2022 роки

Сучасний стан розвитку банківської системи пов'язаний з великою кількістю загроз, тому банківські установи змушені вдаватися до використання агресивної політики ведення бізнесу з метою збереження фінансово стійких та конкурентних позицій на ринку. Особливо в умовах військової агресії з боку росії, вітчизняні банки втратили значну частину своїх відділень, які знаходилися на окупованій території, клієнтської бази, банківські операції в основному спрямовані в більшій мірі на обслуговування грошових потоків. Банківські установи змушені застосовувати пролонгацію погашення кредитної заборгованості, збільшувати резерви під проблемні кредити, обсяг яких постійно збільшується, а також джерела щодо формування власних ресурсів значно скоротилися [22, с.142].

Тому проблема забезпечення фінансової безпеки вітчизняної банківської системи є досить актуальною і має розглядатися, особливо в умовах військового стану, як одна із головних складових національної безпеки держави.

Методика розрахунку рівня економічної безпеки яка була запропонована Міністерством економічного розвитку і торгівлі України у 2013 році [37] була розроблена з метою використання її органами виконавчої влади, науковими інститутами та іншими установами для розрахунку рівня складових економічної безпеки. Це досить важливий показник, який необхідний для прийняття управлінських рішень щодо аналізу, відвернення та нейтралізації реальних та потенційних загроз національним інтересам у банківській системі.

В даній методиці пропонується система індикаторів, які в сукупності максимально характеризують реальний рівень фінансової безпеки банківської

системи. Відповідно до даної методики розрахуємо інтегральний індекс фінансової безпеки банківської системи України та проаналізуємо його рівень за 2020-2022 роки (таблиці 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка індикаторів рівня фінансової безпеки банківського сектору України за період 2020-2022 роки

Показники	Порогові значення	Роки		
		2020	2021	2022
1. Частка непрацюючих кредитів в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	Не більше 5	41,0	30,02	33,63
2. Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	20-25	37,41	36,37	35,12
3. Рентабельність активів, %	1-1,5	2,44	4,09	1,02
4. Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	90	89,13	89,36	88,8
5. Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	50	61,01	55,41	59,85
6. Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	100	167,18	151,28	118,28
7. Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	3	2,15	2,78	16,74

Джерело: систематизовано на основі [22; 44]

Дані таблиці 2.1 дають змогу виокремити основні загрози фінансової безпеки банківської системи України. Так, частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам, порівняно з 2020 роком має тенденцію до зменшення. Однак у 2022 році порівняно з 2021 роком даний показник зріс на 3,61 п.п., тобто, підвищення частки простроченої заборгованості в загальному обсязі кредитів є явищем негативним і становить загрозу фінансовій безпеці банків.

Оптимальне значення співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті повинно дорівнювати 100 %, у разі відхилення значень в той чи інший бік тенденція розцінюється певною мірою як негативна. За нашими розрахунками, рівень безпеки за даним показником покращувався, оскільки з кожним роком він ставав меншим і наближався до порогового значення. Однак, у 2022 році він виступив як дестимулятор, оскільки перевищив порогове

значення на 18,28 п.п.

Оптимальне значення частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків повинно перебувати в межах 20–25%. Однак, фактичні значення даного показника в аналізованому періоді суттєво перевищують верхню межу оптимальності і становлять у 2022 році – 35,12%, але позитивним є те, що даний показник з кожним роком зменшується.

Показник співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів належить до дестимуляторів. У 2022 році значення даного індикатора становило 16,74 рази, що перевищує порогове значення майже в 5,5 разів, а в свою чергу характеризує рівень фінансової безпеки за цим показником як український низький.

Оптимальне значення рентабельності активів 1–1,5%, а фактичне ж значення тільки у 2022 році входить до діапазону оптимальності, тобто рівень безпеки за цим показником можна охарактеризувати як небезпечний.

Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань впродовж 2020-2022 років коливалося в межах майже оптимального значення, а рівень безпеки перебував у межах 88,8–89,13%, що характеризує його як високий.

Індикатор частки активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи не повинен перевищувати оптимального значення – 50 %, однак представлені розрахунки свідчать про значно вищі значення даного показника, які у 2022 році досягнули критичного рівня і загрожують фінансовій безпеці вітчизняних банків – 59,85 %.

Для визначення інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи України за 2020-2022 роки, скористуємося ваговими коефіцієнтами, які визначені у Методиці розрахунку рівня економічної безпеки [37] (рисунок 2.1).

Як видно з даних рисунку 2.1, рівень фінансової безпеки банківської системи у 2022 році в порівнянні з 2021 роками значно знизився, та склав 49,54%. Отже, система індикаторів та інтегральний показник рівня фінансової безпеки банків, розрахований на їх основі, дають змогу завчасно сигналізувати про небезпеку і розробляти превентивні та реактивні заходи з позиції забезпечення фінансової безпеки на макро- й мікроекономічному рівнях.

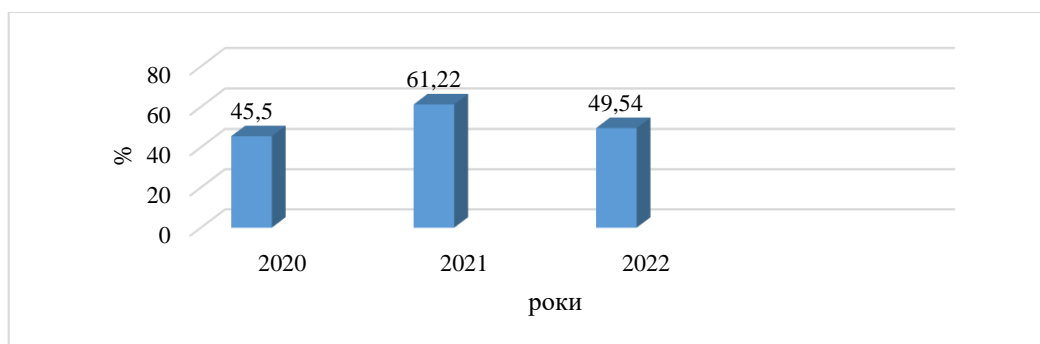

Рисунок 2.1 – Динаміка інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи України за 2020-2022 роки [22]

Сучасний стан вітчизняних банківських установ якнайкраще відображає складну ситуацію в українській економіці, яка страждає від негативних наслідків російської агресії. Загальний прибуток банків у 2022 році склав 24,7 млрд грн, а це у понад 3 рази менше порівняно з 2021 роком (тоді банки в Україні заробили 77,5 млрд грн) [42]. У рік повномасштабного вторгнення в Україні стало на 4 банки менше, у тому числі на 2 банки з іноземним капіталом. Наразі в Україні залишилось 67 банків.

Приблизно дві третини банків (46 з 67) закінчили 2022 рік з позитивними фінансовими результатами і їх загальний прибуток склав 45,5 млрд грн. Більш ніж половину від прибутку усіх вітчизняних банків припадає на АТ «КБ «Приватбанк» – 30,2 млрд грн або 66% (у порівнянні з 2021 роком його прибуток зменшився на 14%). Важливо зазначити, що у рік повномасштабної війни українці стали більше довіряти державним банківським установам, а саме їх частка у загальному прибутку збільшилася з 55% (в 2021 році) до 68%.

Майже третина вітчизняних банків (21 банк) отримали збитки у розмірі 20,8 млрд грн. Найгірші результати у банківській групі з іноземним капіталом, вони мають розмір збитків на кінець 2022 року – 51 млн грн. Таким чином, продовження воєнного стану у 2023 році означає, що без низки антикризових заходів – докапіталізації з боку акціонерів чи програм державної підтримки (рефінансування) – вітчизняний банківський сектор може чекає ще низка банкрутств, а це в свою чергу негативно вплине на фінансову безпеку вітчизняних банків.

Слід також звернути увагу на чисельність загиблих в Україні, які потенційно були або могли бути користувачами банківських послуг. Відповідно даних Управління Верховного комісара ООН з прав людини з початку вторгнення росії в Україну налічується 6919 смертей мирних жителів, із них 429 дітей (Додаток А, рисунок А.1).

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що банківська система України проходить важкий кризовий період. Оцінка рівня фінансової безпеки банківської системи також вказує на складний стан в цій галузі, тому від адекватної оцінки наявного рівня банківської безпеки багато в чому залежить повнота, своєчасність та результативність управлінських рішень і заходів із ліквідації, попередження і запобігання наявним та потенційним загрозам банківській системі.

АТ «Державний ощадний банк України» станом на 01 січня 2022 року є спеціалізованим ощадним банком та належить до системно-важливих банків України. Основними видами діяльності банку є ведення банківських рахунків та надання кредитів, залучення депозитів юридичних та фізичних осіб, торгівля цінними паперами, здійснення платежів та здійснення операцій з іноземними валютами. 100% акцій АТ «Державний ощадний банк України» належать державі.

АТ «Ощадбанк» займає друге місце за розміром активів, кредитів та депозитів. Особливе місце серед всіх фінансових показників АТ «Ощадбанк» займають активи, тому розглянемо більш детально їх динаміку та структуру (Додаток А, таблиця А.2).

Розглядаючи склад та динаміку активів АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 роках видно, що активи банку у 2021 році збільшувались порівняно з 2020 роком на 1165215 тис. грн або на 0,49%, а у 2022 році порівняно з 2021 роком – на 35351092 тис. грн або на 14,92%. Зростання загальної суми активів у 2021 році порівняно попереднім роком спостерігається в основному за рахунок зростання статті активів «Кредити та заборгованість клієнтів» на 11528008 тис. грн або на 18,23%, а також за рахунок статті «Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю» на 11213804 тис. грн або на 15,73%. У 2022 році порівняно з 2021 роком зростання активів спостерігається в основному за

рахунок зростання суми по статті «Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток» на 11780575 тис. грн або на 27,53%, на другому місті спостерігається зростання по статті «Кредити та заборгованість клієнтів» - на 8461510 тис. грн або на 11,32%.

Станом на кінець 2022 року розподіл активів є наступним: 55% – інвестиційний портфель; 32% – чистий кредитний портфель; 13% – інші активи.

На рисунку 2.2 представлено динаміку зміни активів та наданих кредитів АТ «Ощадбанк» у 2020-2023 роках.

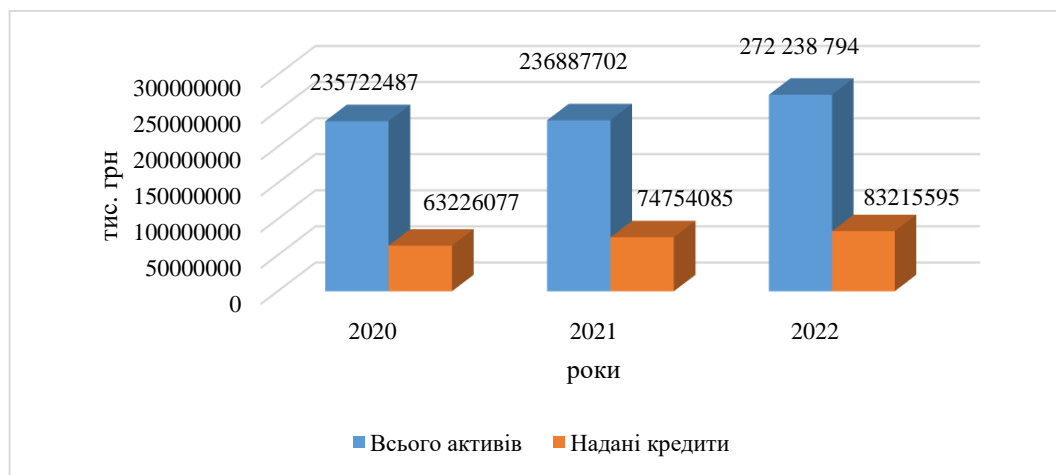

Рисунок 2.2 – Динаміка активів та наданих кредитів АТ «Державний ощадний банк України» у 2020-2022 роках

Проаналізувавши рисунок 2.2, можемо зробити висновок, що в 2021 році порівняно з 2020 роком відбулося зростання обсягу наданих кредитів на 11528008 тис. грн, або на 18,23%; в 2022 році порівняно з 2021 роком - на 8461510 тис. грн, або на 11,32%.

Отже, АТ «Ощадбанк» володіє достатнім обсягом власних та залучених коштів, завдяки яким здійснює свої активні операції.

Проаналізуємо склад та структуру активів АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 роках (таблиця 2.2).

Згідно даних таблиці 2.2 найбільшу частку в структурі активів АТ «Ощадбанк» займають кредити та заборгованість клієнтів та цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю.

Таблиця 2.2 – Склад та структура активів АТ «Державний ощадний банк України» у 2020-2022 роках

У відсотках

Показники	Питома вага			Зміна питомої ваги	
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021
Грошові кошти та їх еквіваленти	6,49	5,20	5,99	-1,29	+0,79
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	19,58	18,06	20,04	-1,52	+1,98
Кошти в інших банках	4,78	2,59	4,55	-2,19	+1,96
Кредити та заборгованість клієнтів	26,82	31,56	30,57	+4,74	-0,99
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	5,44	1,43	3,24	-4,01	+1,81
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	30,23	34,82	29,38	+4,59	-5,44
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	0,01	0,01	0,01	-	-
Інвестиційна нерухомість	0,27	0,27	0,23	-	-0,04
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	0,12	0,18	0,17	+0,06	-0,01
Відстрочений податковий актив	0,08	0,08	0,08	-	-
Основні засоби та нематеріальні активи	4,13	3,80	3,17	-0,33	-0,63
Інші фінансові активи	1,00	1,14	1,34	+0,14	+0,2
Інші активи	1,05	0,86	1,22	-0,19	+0,36
Усього активи	100	100	100	-	-

Так, частка кредитів та заборгованості клієнтів зростала протягом 2020-2021 років (26,82% і 31,56% відповідно), однак у 2022 році під час війни даний показник знизився до 30,57%. Це пояснюється насамперед тим, що під час війни доходи населення впали, багато людей залишилося без роботи і саме головне люди не впевнені в завтрашньому дні.

Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю так само протягом 2020 і 2021 років зростали (30,23% і 34,82% відповідно), а у 2022 році знизилися до 29,38%. Протягом 2020-2022 років в АТ «Ощадбанк» обсяг високоліквідних активів був досить високим, а основними їх складовими були ОВДП і депозитні сертифікати НБУ, що в свою чергу забезпечують прийнятний рівень доходності банківської установи, а саме головне по ним відсутній кредитний ризик. На кореспондентському рахунку в НБУ банківська установа зберігала кошти в обсязі, достатньому для своєчасного поточного

обслуговування своїх клієнтів та своєчасного виконання у повному обсязі власних зобов'язань. Це все разом забезпечувало досить високі показники ліквідності банку.

Аналізуючи склад та динаміку пасивів АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 роках видно, що пасиви банку 2021 році збільшувались порівняно з 2020 роком на 1165215 тис. грн або на 0,49%, а у 2022 році порівняно з 2021 роком – на 35351092 тис. грн або на 14,92%. (додаток А, таблиця А.3).

Зростання пасивів у 2020-2021 роках спостерігалось в основному за рахунок зростання статті «Кошти клієнтів»: у 2021 році порівняно з 2020 роком на 4047110 тис. грн, у 2022 році порівняно з 2021 роком – на 42364226 тис. грн. Необхідно також зазначити, що зростання статті «Кошти клієнтів»: у 2021 році спостерігається переважно за рахунок зростання коштів юридичних осіб, а саме на 8164913 тис. грн або на 13,91%, в свою чергу кошти фізичних осіб навпаки знизилися – на 3838750 тис. грн.; у 2022 році навпаки зростання даної статті спостерігалось за рахунок зростання коштів фізичних осіб на 44964362 тис. грн або на 36,93%, а в той же час кошти юридичних осіб знизилися на 4436814 тис. грн або на 6,64%.

Протягом 2020-2022 років спостерігається поступове зростання власного капіталу банку, а саме у 2021 році порівняно з 2020 роком на 65310 тис. грн або на 0,49%, у 2022 році порівняно з 2021 роком – на 14,92%. Однак, необхідно зазначити, що протягом аналізованого періоду в складі власного капіталу має місце непокритий збиток, що в свою чергу значно зменшує загальну суму власного капіталу банку. Статутний капітал не змінювався протягом 2020-2022 років і дорівнював - 49472840 тис. грн.

Склад та структура пасивів АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки представлена в таблиці 2.3.

Найбільшу частку в структурі пасивів АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 роках займала стаття «Кошти клієнтів», а саме у 2020 році – 78,43%, у 2021 році – 79,76%, у 2022 році – 84,96%. Також необхідно відмітити, що протягом аналізованого періоду АТ «Ощадбанк» працював досить ефективно, тобто банківська установа протягом 2020-2022 років працювала прибутково, а саме у 2020 році банк отримав прибуток у розмірі 2776323 тис. грн, у 2021 році -

1055378 тис. грн, у 2022 році - 638825 тис. грн (додаток А, рисунок А.2).

Таблиця 2.3 – Склад та структура пасивів АТ «Державний ощадний банк України» за 2020-2022 роки

У відсотках

Показники	Роки			Зміна питомої ваги	
	2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021
Зобов'язання					
Кошти отримані від НБУ	2,33	3,06	-	+0,73	-3,06
Кошти банків	1,92	1,29	0,98	-0,63	-0,31
Кошти клієнтів в тому числі	78,43	79,76	84,96	+1,33	+5,2
Кошти юридичних осіб	31,74	35,38	22,93	+3,64	-12,45
Кошти фізичних осіб	67,94	64,45	61,25	-3,49	-3,2
Інші залучені кошти	5,09	3,39	2,42	-1,7	-0,97
Відстрочені податкові зобов'язання	0,18	0,16	0,12	-0,02	-0,04
Резерви за зобов'язаннями	0,27	0,35	0,43	+0,08	0,08
Інші фінансові зобов'язання	1,41	1,84	2,04	+0,43	0,2
Інші зобов'язання	0,52	0,55	0,62	+0,03	0,07
Субординований борг	0,54	0,37	0,26	-0,17	-0,11
Усього зобов'язань	90,69	90,77	91,84	+0,08	1,07
Власний капітал					
Статутний капітал	20,99	20,88	18,17	-0,11	-2,71
Резервні та інші фонди банку	0,12	0,18	0,17	+0,06	-0,01
Резерви переоцінки	1,37	1,24	1,07	-0,13	-0,17
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	-13,17	-13,07	-11,25	+0,1	1,82
Власний капітал	9,31	9,23	8,16	-0,08	-1,07
Усього зобов'язання та власний капітал	100	100	100	-	-

Отже, не дивлячись на вплив доволі негативних факторів на вітчизняний банківський ринок, а саме вплив коронакризи та військової агресії з боку росії АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 роках отримував прибуток. Прибуток банк отримав переважно тому, що продовжував кредитувати і відповідно нарощував кредитний портфель, а це в свою чергу сприяло збільшенню процентного доходу. Однак для системного банку важливо, що він під час воєнного стану є операційно прибутковим.

Порівняно з 2021 роком операційний дохід АТ «Ощадбанк» за 2022 рік зріс на 1,6 млрд грн і становить 21,7 млрд грн, а процентні доходи зросли на 1,1 млрд грн (до 22,4 млрд грн). При цьому процентні витрати у 2022 році зменшилися на

0,4 млрд грн (до 7,5 млрд грн), а також збільшився обсяг чистого непроцентного доходу – на 0,8 млрд грн (до 7,6 млрд грн). Також необхідно зазначити, що у 2022 році АТ «Ощадбанк» вступив до фонду гарантування вкладів фізичних осіб, сплативши 777 млн грн внесків, що відповідно зменшило обсяг річного прибутку порівняно з попереднім роком.

АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2022 років здійснює свою діяльність в рамках затвердженої Стратегії розвитку банку. За підсумками 2022 року, дана банківська установа успішно справилася з зовнішніми загрозами і виконала, наскільки це можливо було під час війни заплановані заходи, досягнула позитивного фінансового результату та дотримувалася майже усіх вимог нормативів. Основними напрямками діяльності АТ «Ощадбанк» на майбутнє є подальший розвиток кредитних та депозитних продуктів із забезпеченням високого рівня якості кредитів та відповідним зростанням розміру залучених ресурсів, продовження активної роботи з погашення непрацюючих кредитів.

2.2 Аналіз та напрями удосконалення забезпечення фінансової безпеки АТ «Державний ощадний банк України» в умовах воєнного стану

Для детальної оцінки рівня фінансової безпеки АТ «Державний ощадний банк України» слід проаналізувати зміну індикаторів її складових. Класичними індикаторами фінансової безпеки банку є показники, що характеризують якість активів (якість кредитного портфеля банку); показники ліквідності; показники, що базуються на структурі залучених і запозичених коштів; показники фінансової стійкості; показники, що базуються на достатності капіталу; показники рентабельності.

Проаналізуємо основні індикатори фінансової безпеки АТ «Ощадбанк», які свідчать про рівень його фінансової безпеки (таблиця 2.4).

Із даних таблиці 2.4 видно, що рентабельність активів тільки у 2020 році відповідало оптимальному значенню, тобто було вище 1% і дорівнювало 1,17%. У 2021–2022 роках фактичні значення рентабельності активів були суттєво

нижчими від оптимального (0,45% і 0,23% відповідно), тобто рівень безпеки за цим показником можна охарактеризувати як небезпечний.

Таблиця 2.4 – Основні показники фінансової безпеки АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки

Назва показника	Норматив	Станом на кінець року			Відхилення, (+, -)	
		2020	2021	2022	2021 до 2020	2022 до 2021
1	2	3	4	5	6	7
Рентабельність активів (ROA), %	Не менше 1%	1,17	0,45	0,23	-0,72	-0,22
Рентабельність капіталу (ROE), %	Не менше 0,2%	12,66	4,82	2,88	-7,84	-1,94
Рівень непрацюючих кредитів, %	Не більше 5%	34,62	10,96	48,2	-23,66	+37,24
Загальна валютна позиція, %	Не більше 30%	10,02	25,33	57,2	+15,31	+31,87
Розмір кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	Не більше 20% для системних та спеціалізованих банків	20,35	27,46	29,79	-7,11	+2,33
Рівень концентрації великих кредитних ризиків (Н8)	Не більше 8-кратного розміру РК	156,57	102,37	80,07	-54,2	-22,3
Рівень концентрації кредитних ризиків на одного інсайдера (Н9)	Не більше 5%	0,40	0,36	0,26	-0,04	-0,1
Чистий прибуток (збиток), млн грн		2776	1055	638	-1721	-417

Розпочнемо з аналізу показників, що характеризують якість активів, але оскільки в активах даного банку найбільшу частку займають кредити та заборгованість клієнтів і цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю, то детально проаналізуємо кредитні ризики банку. Оцінку цього ризику здійснимо за індикаторами фінансової безпеки: частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, розмір кредитного ризику на одного контрагента, рівень концентрації великих кредитних ризиків, рівень концентрації кредитних ризиків на одного інсайдера (таблиця 2.4). Найбільший вплив на фінансову безпеку банку, особливо в умовах фінансової невизначеності, здійснюють кредитні ризики.

Показник максимального рівня ризику на одного контрагента тільки 2020 році майже не перевищували оптимального значення. В 2021 та 2022 роках цей показник зростає до 27,46% та 29,79% і відповідно свідчить про негативну зміну ризику на одного позичальника. Перевищення нормативного значення максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента відбулося внаслідок об'єднання груп пов'язаних контрагентів, реструктуризованих відповідно до Закону «Про фінансову реструктуризацію».

Норматив Н8 «Рівень концентрації великих кредитних ризиків» АТ «Державний ощадний банк України» протягом досліджуваних років варіювався з 156,57 у 2020 році до 80,07 у 2022 році, не перевищуючи максимальне значення розміру регулятивного капіталу, тобто великі кредитні ризики знаходилися на прийнятному рівні відносно регулятивного капіталу банку.

Рівень концентрації кредитних ризиків на одного інсайдера АТ «Державний ощадний банк України» протягом досліджуваного періоду скорочувався з 0,40 в 2020 році до 0,26 в 2022 році та не перевищував оптимального рівня (5%).

На рисунку 2.3 представлено динаміку кредитного портфеля та непрацюючих кредитів (NPL) АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 роках.

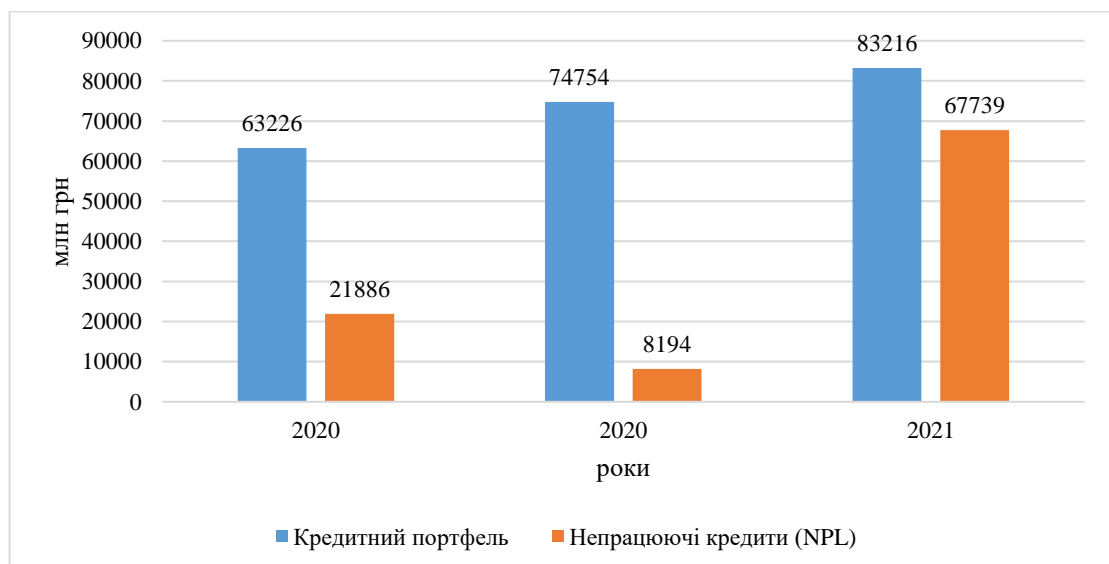

Рисунок 2.3 – Динаміка кредитного портфеля та непрацюючих кредитів АТ «Державний ощадний банк України» у 2019-2021 роках

Впродовж 2020-2021 років спостерігалася позитивна тенденція до зменшення частки непрацюючих кредитів у складі кредитного портфеля банківської установи (34,62% та 10,96%). Протягом 2021 року АТ «Ощадбанк» було здійснено списання кредитів в розмірі 15118859 тис. грн в гривневому еквіваленті, що становили 69% від обсягу кредитів наданих клієнтам, що прострочені понад 90 днів.

Найбільш несприятлива ситуація щодо непрацюючих кредитів спостерігається в 2022 році (67739 млн грн), коли їх частка в загальному кредитному портфелі становила 48,2%. Збільшення частки непрацюючих кредитів банківської установи у 2022 році сприяє зростанню кредитного ризику. АТ «Ощадбанк» підтримує ефективну та комплексну систему управління ризиками.

При оцінці ризиків АТ «Ощадбанк» завжди дотримується консервативної позиції – він доформував резерви на 12,1 млрд грн у 2022 році. Це в 4,3 рази більше ніж у 2021 році, адже було зважено можливі втрати в звітному році внаслідок погіршення якості кредитного портфеля, викликаного активною війною з росією.

Очевидно, що зростаюча тенденція непрацюючих кредитів може спричинити серйозні проблеми у діяльності АТ «Ощадбанк» в майбутньому. Динаміку частки непрацюючих кредитів АТ «Ощадбанк» протягом 2020–2022 років показано на рисунку 2.4.

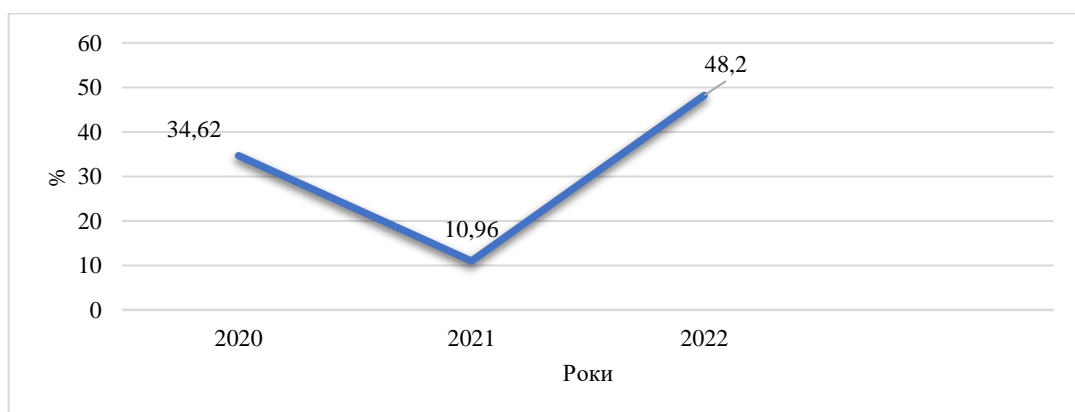

Рисунок 2.4 – Динаміка рівня непрацюючих кредитів АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 роках

Із даних рисунку 2.4 видно, що протягом досліджуваного періоду рівень

непрацюючих кредитів АТ «Ощадбанк» постійно перевищував нормативне значення: а саме у 2020 році на 29,62 п.п.; у 2021 році – на 5,96 п.п.; у 2022 році – на 43,2 п.п. Оптимальне значення цього індикатора має становити 2%, значення на рівні 3% вважається задовільним, 4% – незадовільним, 5% – небезпечним, 7% – критичним. Збільшення рівня непрацюючих кредитів АТ «Ощадбанк» протягом 2020–2022 років підтверджує погіршення якості кредитного портфеля та спричиняє негативний вплив на фінансову безпеку банку в цілому. Отже, за даним індикатором рівень фінансової безпеки даного банку можна охарактеризувати як критичний, тобто абсолютно небезпечний рівень фінансової безпеки.

Але необхідно зазначити, що у 2022 році така ситуація спостерігається у багатьох банках України. На 1 січня 2023 року частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі України зросла до 38%, тобто в АТ «Ощадбанк» частка непрацюючих кредитів більша ніж по Україні на 10,2 п.п.

Як відомо, проблемна кредитна заборгованість має вплив на ліквідність банківської установи і може призвести до її неплатоспроможності. Тому проаналізуємо індикатори ліквідності АТ «Ощадбанк», а саме нормативи ліквідності та ліквідну позицію.

Здатність банку забезпечувати фінансову безпеку та здійснювати безперервну діяльність враховує консервативну оцінку макроекономічних показників та, відповідно, обсяг формування резервів за активними операціями, а також стан ліквідності банку. На кінець 2022 року банк мав значний запас високоліквідних активів, представлений як грошовими коштами, так і високоліквідними цінними паперами – ОВДП та депозитними сертифікатами НБУ, - який покривав близько 60% загального обсягу його зобов'язань. Також необхідно зазначити, про наявність в портфелі банку значного обсягу ОВДП з індексованою вартістю, номінальна вартість яких індексується в залежності від курсу гривні до долара США і які є інструментом захисту банківської установи від девальвації національної валюти.

Динаміку нормативів ліквідності АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2022 років показано в таблиці 2.5.

АТ «Ощадбанк» забезпечив дотримання встановлених НБУ нормативів ліквідності протягом 2020-2022 років. Так, станом на 01.01.2021 норматив короткострокової ліквідності (Н6) становить 64,8% (при нормативному значенні >60%), коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами становить 360% (при нормативному значенні >100%).

Протягом 2020 року АТ «Ощадбанк» постійно підтримував достатній запас первинної (каса, коррахунок в НБУ та коррахунки в інших банках) та вторинної (портфель ОВДП та депозитні сертифікати НБУ) ліквідності. Значний обсяг ліквідних активів у портфелі АТ «Ощадбанк» дає можливість покрити відтоки коштів клієнтів навіть за умови реалізації стрес-сценарію, без загрози для безперервності бізнесу.

Таблиця 2.5 – Динаміка нормативів ліквідності АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки

Норматив ліквідності	Значення нормативів по роках, у %			Абсолютне відхилення, (+,-), у %		Граничне значення нормативу
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	64,84	69,96	*	+5,12	-	не менше 60%
Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами	360,03	257,98	312,43	-102,05	+54,45	>100%
Норматив довгострокової ліквідності (NSFR)	-	181,01	177,39	-	-3,62	80% – з 1.04.21 р.; 90% – з 1.10.21 р.; 100% – з 1.04.22 р.

* Національний банк скасував у 2021 році для банків України економічний норматив короткострокової ліквідності (Н6) у зв'язку із завершенням перехідного періоду запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування або NSFR (англ. Net Stable Funding Ratio). NSFR ґрунтується на нормах європейського законодавства і Базельських рекомендаціях та визначає мінімальний необхідний рівень ліквідності банку на горизонті один рік.

Станом на 01.01.2022 року значення коефіцієнту покриття ліквідністю (LCR) складало: у всіх валютах – 257%, в іноземних валютах – 145% (при

встановленому Національним банком України мінімальному його значенні – 100%), що свідчить про значний запас ліквідності банку для покриття короткострокових (до 1 місяця) відтоків ліквідних коштів. Значення коефіцієнту стабільного фінансування (NSFR) у 2022 році складало 181% (при встановленому Національним банком України мінімальному його значенні – 100%), що свідчить про консервативну політику щодо фінансування строкових проєктів та істотний запас строкової ліквідності.

В умовах воєнного стану АТ «Ощадбанк» приділяє значну увагу забезпеченню необхідного обсягу ліквідних коштів, достатнього як для виконання нормативів Національного банку України стосовно ліквідності, так і для ефективного обслуговування клієнтів. За 2022 рік спостерігається значний приріст коштів клієнтів банку, який склав 9%. Збільшення обсягу коштів клієнтів АТ «Ощадбанк» спостерігалось в національній валюті, в той час як залишки в основних іноземних валютах (долар США та євро) зазнали зменшення (198 млн. дол. США та 53 млн. євро, відповідно) та були забезпечені погашенням державних цінних паперів та високоліквідними активами банку [32].

Розрив ліквідності за часовим кошиком «до 1 року» станом на 01.01.2022 року є контрольованим та не загрожує здатності банку своєчасно та в повному обсязі розраховуватись за власними зобов'язаннями. Станом на 01.01.2022 року АТ «Ощадбанк» мав обсяг вторинного резерву ліквідних коштів балансовою вартістю 43085965 тис. грн., що представлений такими цінними паперами зі строком погашення більше 1 року: необтяженими ОВДП, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток; необтяженими ОВДП, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід; необтяженими ОВДП, що оцінюються за амортизованою вартістю, що можуть бути використані в якості застави при залученні кредиту від НБУ на умовах рефінансування. Вказані цінні папери у складі вторинного резерву ліквідних коштів покривають кумулятивний розрив ліквідності за часовим кошиком «до 1 року».

АТ «Ощадбанк» у 2023 році здатний без вливання капіталу утримувати

його адекватність на достатньому рівні – вищому за вимоги НБУ. На початок 2023 року банк мав 15% адекватності регулятивного капіталу, а за нормативами потрібно мати не менше 10%. Таким чином це добрий запас міцності, також як було проаналізовано вище банк залишається ліквідним.

Протягом 2020-2022 років АТ «Ощадбанк» дотримувався усіх вимог нормативів капіталу. На кінець 2022 року значення нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) становило 17,82% (2020 р.: 15,48%) (нормативне значення не менше 10%). Протягом 2022 року сума регулятивного капіталу даного банку значно перевищувала встановлений законодавством мінімально необхідний рівень 200 млн. грн. та складала 17872702,3 тис. грн. (2021 р.: 18017403,3 тис. грн).

Проаналізуємо фінансові зобов'язання АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 роках (рисунок 2.5). Динаміка залучених банком коштів юридичних осіб, що є базою для активізації кредитної діяльності банку, протягом 2021–2022 років була негативною, тобто знизилась на 4436814 тис. грн. Однак необхідно зазначити, що кошти фізичних осіб у 2021 році порівняно з 2020 роком знизилися на 3838750 тис. грн, а в 2022 році порівняно з 2021 роком навпаки зросли на 44964362 тис. грн, що говорить про ефективну депозитну політику банку не дивлячись на зниження ділової активності, зростання рівня безробіття, скорочення реальних доходів населення внаслідок військової агресії з боку росії.

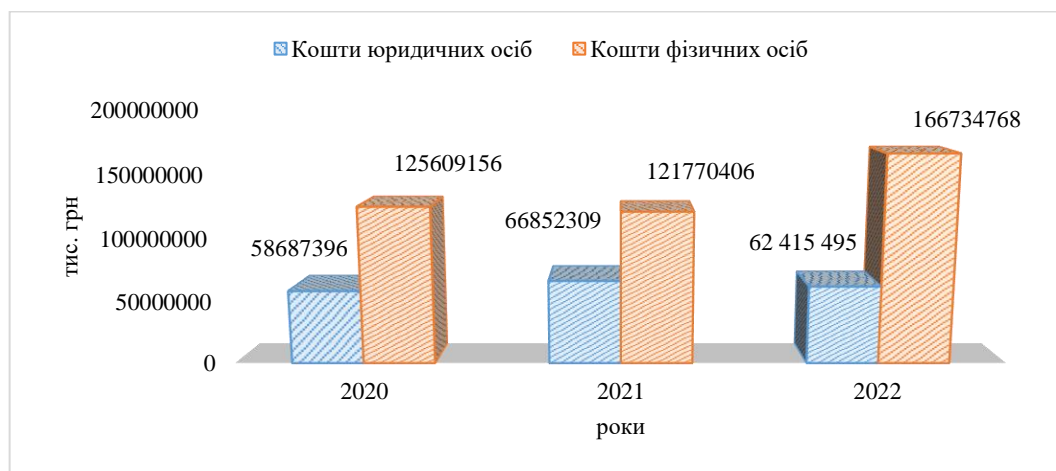

Рисунок 2.5 – Динаміка залучених коштів юридичних та фізичних осіб АТ «Державний ощадний банк України» протягом 2020-2022 років

У 2020-2022 роках основним джерелом ресурсної бази АТ «Ощадбанк» були кошти клієнтів (як фізичних, так і юридичних осіб). При цьому в середньому 65% від загального обсягу клієнтських коштів – це кошти фізичних осіб.

Протягом 2020-2022 років АТ «Ощадбанк» постійно підтримував достатній запас первинної (каса, коррахунок в НБУ та коррахунки в інших банках) та вторинної (портфель ОВДП та депозитні сертифікати НБУ) ліквідності. Значний обсяг ліквідних активів у портфелі АТ «Ощадбанку» протягом всього аналізованого періоду дає можливість покрити відтоки коштів клієнтів навіть за умови реалізації стрес-сценарію, без загрози для безперервності бізнесу.

На рівень фінансової безпеки банку впливає низка негативних чинників, серед яких: по-перше, негативні наслідки війни: зниження кількості клієнтів банку, зменшення відділень банку, зниження доходів населення та підприємств, що стримує зростання портфеля депозитів та обмежує ресурси для активізації банківського кредитування та призводить до подальшого скорочення процентних доходів банків з урахуванням необхідності формування страхових резервів під проблемні кредити; по-друге - ризик скорочення кредитного портфеля банку та його процентних доходів; по-третє – зростання частки непрацюючих кредитів та зниження якості кредитного портфеля банку; по-четверте – зростання ризику дестабілізації роботи банку у випадку значних девальваційних коливань національної валюти.

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що банківська система України проходить важкий кризовий період. Однак не дивлячись на це, оцінка рівня фінансової безпеки АТ «Ощадбанку» відповідає задовільному рівню фінансової безпеки банку. Рівень фінансової безпеки даного банку у 2022 році в порівнянні з 2020 та 2021 роками значно знизився, на, що вказують результати аналізу наступних індикаторів: фактичне значення рентабельності активів було суттєво нижчим від оптимального (0,23%), тобто рівень безпеки за цим показником можна охарактеризувати як небезпечний;

збільшення частки непрацюючих кредитів у 2022 році перевищувало нормативне значення на 43,2 п.п., тобто рівень фінансової безпеки за даним індикатором можна охарактеризувати як критичний; рівень кредитного ризику на одного контрагента у 2022 році перевищує нормативне значення і досягає 29,79%, що свідчить про зростання кредитного ризику на одного позичальника. Однак, є ряд індикаторів які вказують на стабільність роботи банку. Отже, аналіз системи індикаторів фінансової безпеки банку, дає змогу завчасно сигналізувати про небезпеку і розробляти превентивні та реактивні заходи з позиції забезпечення фінансової безпеки банківської установи. Тому від адекватної оцінки наявного рівня фінансової безпеки багато в чому залежить повнота, своєчасність і результативність управлінських заходів із ліквідації, попередження і запобігання наявним та потенційним загрозам даному банку.

Проаналізувавши основні індикатори які характеризують фінансову безпеку АТ «Ощадбанку», можна зробити висновок, що найбільш негативно на її рівень впливає саме зростання кредитного ризику і зниження якості кредитного портфеля. Тому, під час воєнного стану найбільш актуально для забезпечення фінансової безпеки даного банку, перш за все це розробити заходи, за рахунок виконання яких можна буде зменшити кредитний ризик, збільшити кредитний портфель, покращити його якість, зменшити частку непрацюючих кредитів, а значить підвищення фінансової безпеки АТ «Ощадбанк» (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 – Основні заходи для збільшення кредитного портфеля, зменшення кредитного ризику та підвищення фінансової безпеки АТ «Ощадбанк» під час воєнного стану

Заходи	Дії щодо реалізації заходів	Очікуемие результати
1	2	3
Продовжувати кредитувати бізнес	Залишити розподіл за зонами, де розташований бізнес, – червона та зелена. В залежності від зони приймати рішення, щодо посилення моніторингу ситуації щодо кредитної дисципліни позичальників-підприємств, постійний аналіз їх фінансового стану, аналіз необхідності реструктуризації	Зростання кредитного портфеля юридичних осіб та збільшення процентних доходів. Покращення кредитної дисципліни позичальників

Продовження таблиці 2.6

1	2	3
Пожвавити кредитування малого і середнього бізнесу	Збільшення обсягів кредитування малого і середнього, особливо аграрної галузі, для забезпечення питання продовольчої безпеки, посівної кампанії (у квітні-травні 2023 р було видано вже 5 млрд грн у період посівної). Продовжувати підключатися до різних важливих для країни проектів, видавати кредити на закупівлю пального, енергетичного обладнання, на фінансування роботи підприємств критичної інфраструктури, логістики.	Зростання кредитного портфеля ММСБ (мікро-, малий та середній бізнес) та збільшення процентних доходів
Нарощувати кредитний портфель ММСБ завдяки урядових програмам	Продовжувати активно кредитувати по державній програмі «5-7-9%». Державні програми кредитування допомагають бізнесу вирішувати зокрема питання інвестиційного характеру.	Протягом 2022 року портфель кредитів МСБ зріс на 90% – до 17,5 млрд грн, а в 2023 році планується збільшити кредитний портфель до 21 млрд. грн. Оскільки це державні програми, то це вплине на зниження рівня кредитного ризику
Розробити нові кредитні програми щодо фінансування проєктів відновлення критичної інфраструктури	Розробка і впровадження нових кредитних програм (які будуть підтримуватися урядом) щодо фінансування проєктів відновлення критичної інфраструктури, підтримки підприємств транспорту, сільського господарства, компаній, які постраждали внаслідок бойових дій	Зростання кредитного портфеля юридичних осіб та збільшення процентних доходів
Шукати різні шляхи щодо спрощення отримання кредиту для МСБ	Активізувати роботу щодо програма кредитних гарантій від Експортно-кредитного агентства. У 2022 році банк видав 15 таких кредитів під ці гарантії. При таких гарантіях потрібна менша застава, що спрощує отримання кредиту. Також, Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) збільшив ліміти банку. У 2023 році банк матимемо додатковий ліміт 25 млн євро для фінансування ММСБ з використанням гарантії. ЄІБ гарантує 70% кредиту, а на 30% має бути забезпечення від клієнта (застава). Це спрощує отримання позики.	Зростання кредитного портфеля ММСБ (мікро-, малий та середній бізнес) та збільшення процентних доходів

Продовження таблиці 2.6

1	2	3
Зменшити рівень проблемних кредитів	На початок 2023 року 48.2% кредитного портфеля банку, складала непрацюючі кредити. У червоній зоні цей показник вищий, у безпечних регіонах – нижчий Для його зменшення необхідно, використовувати зважений підхід до оцінки кредитного ризику та проводити гнучкі реструктуризації для позичальників.. Більш активно працювати з позичальниками які знаходиться на тимчасово окупованих територіях. Збільшення загальної суми сформованих резервів	Покращення якості кредитного портфеля
Розробити нові механізми роботи з підприємствами-позичальниками які опинилися на тимчасово окупованій території	Необхідно ретельно вивчаємо кожний кейс, щоб зрозуміти, чи можуть вони виплачувати заборгованість. Якщо ж зовсім немає варіантів – підприємство знищене фізично і кошти за кредитом власники повернути не в змозі, – то необхідно зафіксувати збитки, та очікувати на репарації від росії, які покриють втрати від неповернення таких видів кредитів. Щоб не допустити знищення бізнесу (позичальників), банківська установа намагається релокувати його, для цього він має відповідну програму. Чотирнадцять підприємств вже релоковано за допомогою банку до безпечних регіонів.	Зниження рівня проблемних кредитів і зниження рівня кредитного ризику
Продовжувати більш активно розвивати для фізичних осіб іпотечне кредитування,	Особливий акцент необхідно робимо на державній іпотечній програмі «єОселя», яка спрямована на певне коло людей. Зі старту програми "єОселею" банком видано 670 млн грн, а це 73% усього обсягу виданих банками-партнерами кредитів. Необхідно залишатися лідером в цих сегментах, зважаючи на досягнення в 2022 році за часткою на ринку (автокредити та іпотека – більше 50%), тому і в 2023 році планується тримати такі темпи.	Зростання кредитного портфеля фізичних осіб
Структура портфеля пасивів у банку має бути більш диверсифікованою, тобто обсяг строкових депозитів має перевищувати обсяг коштів на поточних рахунках	Регулятор збільшив резервування за поточними рахунками. Банку тепер потрібно заохочувати клієнтів до розміщення коштів на строкових депозитах. Проте не всі клієнти до цього готові, адже хочуть мати постійний доступ до коштів. Отже, завдання банку – розробити такі умови депозиту, щоб клієнтам стало цікаво розміщувати кошти на певний термін. Ставки по депозитах мають бути привабливими для клієнтів.	Забезпечення банку фінансовими ресурсами для збільшення кредитного портфеля банку

Кінець таблиці 2.6

1	2	3
Відкрити новий відділ, який буде працювати з проблемними кредитами	Окремий відділ, який буде працювати з проблемними кредитами (особливо з іпотечними), застава по яких зруйнована або пошкоджена в наслідок воєнної агресії росії.	Покращить роботу з проблемними кредитами та тим самим буде сприяти зменшенню частки проблемних кредитів
При оцінці кредитоспроможності клієнтів обов'язково враховувати ризики, пов'язаних з військовою діяльністю	У військовий час кредитний ризик може значно зростати, тому важливо ретельно вивчити кредитні ризики та використовувати ефективні стратегії кредитування. Наприклад, можна розглянути можливість встановлення строгих критеріїв кредитування та врахування ризиків, пов'язаних з військовою діяльністю, при оцінці кредитоспроможності клієнтів.	Зменшить відсоток проблемних кредитів, а значить покращиться якість кредитного портфеля
Переглянути стратегію кредитування банку з врахуванням негативних наслідків війни	Додатково, можна розглянути можливість розвитку альтернативних механізмів кредитування, таких як факторинг та лізинг, які можуть зменшити кредитний ризик	Зростуть процентні доходи, зменшиться кредитний ризик
Розвивати технологічну інфраструктуру банку з врахуванням зовнішніх загроз	Необхідно розвивати технологічну інфраструктуру, яка дозволить забезпечити ефективне управління ризиками, захист від кібератак та збереження фінансових даних. Наприклад, можна розглянути можливість використання блокчейн-технологій для зберігання та обробки фінансових даних, що забезпечить їх безпеку та цілісність.	Забезпечить збереження конфіденційної інформації про клієнтів банку, його фінансових ресурсів, а це підвищить довіру до даного банку з боку його клієнтів і позитивно вплине на зростання кредитного портфеля
Збільшити можливість використання мобільних банківських сервісів	У військовий час можливе обмеження доступу до банківських послуг в окремих районах країни. Тому додатково, можна розглянути збільшення можливостей використання мобільних банківських сервісів, які дозволять клієнтам здійснювати фінансові операції (оформлення короткострокового кредиту, погашення заборгованості по кредиту, відкриття депозитного рахунку) за допомогою мобільного телефону.	Зростання кредитного портфеля фізичних осіб та юридичних осіб, підвищить рівень обслуговування позичальників

Джерело: розроблено автором

Зважаючи на викладене вище, для зниження кредитного ризику та забезпечення фінансової безпеки АТ «Ощадбанк» під час війни можуть бути запроваджені наступні заходи:

- диверсифікація кредитного портфеля. Це означає, що банк має розподілити свої кредитні ресурси між різними видами кредитів, різними секторами економіки та різними географічними регіонами, що дозволить зменшити ризик збитків в разі кризових ситуацій у конкретному секторі економіки або регіоні;

- забезпечення високої якості кредитного портфеля. Для зменшення кредитного ризику необхідно віддавати перевагу кредитуванню юридичних осіб з високим рейтингом, стійким фінансовим станом та гарною фінансовою історією, що зменшить ризик неповернення кредитів;

- використання страхування кредитів. Для зменшення ризику неповернення кредитів в період фінансової нестабільності на банківському ринку, особливо актуальним стає страхування кредитів. Страхові компанії можуть забезпечити страхування виплат по кредиту у разі виникнення проблемних кредитів;

- підвищення рівня забезпечення кредитів. Якщо банк надає кредити під заставу, то під час війни, рівень забезпечення може бути підвищений, що допоможе забезпечити повернення кредиту у разі виникнення проблемних кредитів;

- розвиток технологічної інфраструктури. У військовий час розвинута технологічна інфраструктура може стати одним з найважливіших елементів забезпечення фінансової безпеки банку, оскільки дозволить забезпечити ефективне управління ризиками, захист від кібератак та збереження фінансових даних. Наприклад, можна розглянути можливість використання блокчейн-технологій для зберігання та обробки фінансових даних, що забезпечить їх безпеку та цілісність, підвищить можливість збереження конфіденційної інформації про клієнтів банку, його фінансових ресурсів, а це підвищить довіру до даного банку з боку його клієнтів і позитивно вплине на зростання кредитного портфеля;

- розвиток мережі відділень та банкоматів. У військовий час можливе

обмеження доступу до банківських послуг в окремих регіонах країни які окуповані ворогом. Тому сьогодні дуже важливо, для системних банків, досить швидко відновлювати мережі відділень та банкоматів в регіонах які звільняються, що може допомогти забезпечити доступ до банківських послуг для населення та підприємств. Також, додатково, необхідно збільшувати можливість використання мобільних банківських сервісів, які дозволять клієнтам здійснювати фінансові операції за допомогою мобільного телефону.

Отже, військовий час став викликом для фінансової безпеки АТ «Ощадбанк». Для забезпечення належного рівня фінансової безпеки та зменшення кредитного ризику необхідно реалізувати шляхи підвищення фінансової стійкості банку та забезпечення належного рівня ліквідності банку. Для цього банківська установа повинна виконувати комплекс заходів, які полягають у використанні сучасних фінансових технологій, вдосконаленні внутрішнього контролю, підвищенні якості кредитного портфелю та розширенні продуктової лінійки, яка б враховувала вимоги розвитку економіки країни в умовах війни.

Реалізація вище перерахованих заходів сприятиме зменшенню кредитного ризику та забезпеченню належного рівня фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» під час війни. Важливо зазначити, що реалізація цих заходів потребує великих зусиль та ресурсів, проте їхнє виконання дозволить АТ «Ощадбанк» ефективно відповісти на виклики військового часу та забезпечити стійкість та безпеку своєї фінансової діяльності.

Висновки

Сучасний стан розвитку банківської системи пов'язаний з великою кількістю загроз, тому банківські установи змушені вдаватися до використання агресивної політики ведення бізнесу з метою збереження фінансово стійких та конкурентних позицій на ринку. Особливо в умовах військової агресії з боку росії, вітчизняні банки втратили значну частину своїх відділень, які знаходилися на окупованій території, клієнтської бази, банківські операції в основному спрямовані в більшій мірі на обслуговування грошових потоків. Банківські установи змушені застосовувати пролонгацію погашення кредитної заборгованості, збільшувати резерви під проблемні кредити, обсяг яких постійно збільшується, а також джерела щодо формування власних ресурсів значно скоротилися

Тому проблема забезпечення фінансової безпеки вітчизняної банківської системи є досить актуальною і має розглядатися, особливо в умовах військового стану, як одна із головних складових національної безпеки держави.

Проаналізувавши різноманітні підходи вчених до трактування поняття фінансової безпеки банку пропонуємо наступне уточнення даного визначення, а саме це такий стан банківської установи, що характеризується здатністю протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам банківської діяльності для забезпечення стійкого функціонування та здійснення менеджменту в умовах впливу дестабілізуючих факторів та захищеності фінансових інтересів банку.

Враховуючи на велику кількість загроз, що посилюють свій негативний вплив на ефективну та стабільну діяльність вітчизняних банків, необхідним та актуальним стає питання детального їх аналізу та пошуку адекватних інструментів запобігання їм у системі підвищення рівня фінансової безпеки банківських установ, та банківської системи загалом. В сучасній науковій літературі існує досить багато підходів до класифікації загроз. Насамперед, важливою для забезпечення безпеки банківської діяльності є класифікація за походженням суб'єктів загроз, на зовнішні та внутрішні.

Оцінка рівня фінансової безпеки вітчизняної банківської системи в роботі

проводиться відповідно методики розрахунку рівня економічної безпеки яка була запропонована Міністерством економічного розвитку і торгівлі України. Відповідно до даної методики був розрахований інтегральний показник фінансової безпеки банківської системи України, а саме у 2020 році він дорівнював – 45,5%, у 2021 році – 61,22%, у 2022 році – 49,54%. За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що банківська система України проходить важкий кризовий період. Повномасштабна війна призвела до глибокої кризи, що матиме далекосяжні наслідки для вітчизняної банківської системи. Проте банківська система успішно протистоїть зовнішнім загрозам: банки працюють безперебійно, продовжують кредитувати та зберігають ліквідність. Це стало можливим завдяки своєчасній реакції Національного банку на зовнішні загрози та злагодженим зусиллям банків.

АТ «Державний ощадний банк України» станом на 01 січня 2022 року є державним, спеціалізованим ощадним банком та належить до системно-важливих банків України.

АТ «Ощадбанк» займає друге місце за розміром активів, кредитів та депозитів. Розглядаючи склад та динаміку активів АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 роках видно, що активи банку у 2021 році збільшувались порівняно з 2020 роком на 0,49%, а у 2022 році порівняно з 2021 роком – на 14,92%. Найбільшу частку в структурі активів АТ «Ощадбанк» займають кредити та заборгованість клієнтів та цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю. Зростання пасивів у 2020-2022 роках спостерігалось в основному за рахунок зростання статті «Кошти клієнтів».

Протягом 2020-2022 років спостерігається поступове зростання власного капіталу банку, а саме у 2021 році порівняно з 2020 роком на 0,49%, у 2022 році порівняно з 2021 роком – на 14,92%. Однак, необхідно зазначити, що протягом аналізованого періоду в складі власного капіталу має місце непокритий збиток, що в свою чергу значно зменшує загальну суму власного капіталу банку. Отже, АТ «Ощадбанк» володіє достатнім обсягом власних та залучених коштів, завдяки яким здійснює свої активні операції.

Також необхідно відмітити, що протягом аналізованого періоду АТ «Ощадбанк» працював досить ефективно, тобто банківська установа протягом

2020-2022 років працювала прибутково.

За підсумками 2022 року, дана банківська установа успішно справилася з зовнішніми загрозами і виконала, наскільки це можливо було під час війни заплановані заходи, досягнула позитивного фінансового результату та дотримувалася майже усіх вимог нормативів.

Для детальної оцінки рівня фінансової безпеки АТ «Державний ощадний банк України» були проаналізовані індикатори її складових за 2020-2022 роки. Класичними індикаторами фінансової безпеки банку є показники, що характеризують якість активів (якість кредитного портфеля банку); показники ліквідності; показники, що базуються на структурі залучених і запозичених коштів; показники фінансової стійкості; показники, що базуються на достатності капіталу; показники рентабельності.

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що банківська система України проходить важкий кризовий період. Однак не дивлячись на це, оцінка рівня фінансової безпеки АТ «Ощадбанку» відповідає задовільному рівню фінансової безпеки банку. Рівень фінансової безпеки даного банку у 2022 році в порівнянні з 2020 та 2021 роками значно знизився, на, що вказують результати аналізу наступних індикаторів: фактичне значення рентабельності активів було суттєво нижчим від оптимального (0,23%), тобто рівень безпеки за цим показником можна охарактеризувати як небезпечний; збільшення частки непрацюючих кредитів у 2022 році перевищувало нормативне значення на 43,2 п.п., тобто рівень фінансової безпеки за даним індикатором можна охарактеризувати як критичний; рівень кредитного ризику на одного контрагента у 2022 році перевищує нормативне значення і досягає 29,79%, що свідчить про зростання кредитного ризику на одного позичальника. Однак, є ряд індикаторів які вказують на стабільність роботи банку. Отже, аналіз системи індикаторів фінансової безпеки банку, дає змогу завчасно сигналізувати про небезпеку і розробляти превентивні та реактивні заходи з позиції забезпечення фінансової безпеки банківської установи. Тому від адекватної оцінки наявного рівня фінансової безпеки багато в чому залежить повнота, своєчасність і результативність управлінських заходів із ліквідації, попередження і запобігання наявним та потенційним загрозам даному банку.

Проаналізувавши основні індикатори які характеризують фінансову безпеку АТ «Ощадбанку», можна зробити висновок, що найбільш негативно на її рівень впливає саме зростання кредитного ризику і зниження якості кредитного портфеля. Тому, під час воєнного стану найбільш актуально для забезпечення фінансової безпеки даного банку, перш за все це розробити заходи, за рахунок виконання яких можна буде зменшити кредитний ризик, збільшити кредитний портфель, покращити його якість, зменшити частку непрацюючих кредитів. а значить підвищення фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».

Отже, військовий час став викликом для фінансової безпеки АТ «Ощадбанк». Для забезпечення належного рівня фінансової безпеки та зменшення кредитного ризику необхідно реалізувати шляхи підвищення фінансової стійкості банку та забезпечення належного рівня ліквідності банку. Для цього банківська установа повинна виконувати комплекс заходів, які полягають у використанні сучасних фінансових технологій, вдосконаленні внутрішнього контролю, підвищенні якості кредитного портфелю та розширенні продуктової лінійки, яка б враховувала вимоги розвитку економіки країни в умовах війни.

Реалізація вище перерахованих заходів сприятиме зменшенню кредитного ризику та забезпеченню належного рівня фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» під час війни. Важливо зазначити, що реалізація цих заходів потребує великих зусиль та ресурсів, проте їхнє виконання дозволить АТ «Ощадбанк» ефективно відповісти на виклики військового часу та забезпечити стійкість та безпеку своєї фінансової діяльності.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 р. № 2121-III / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page7>
2. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, ухвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80#Text>.
3. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року: Указ Президента України № 347 від 11.08. 2021 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>.
4. Стратегія забезпечення державної безпеки: Указ Президента України № 56 від 16.02.2022 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5264.html>.
5. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 797 від 27.12.2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/k1190364>.
6. Активи банків України (2008-2023). Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/>
7. Барановський О. І. Специфіка фінансової безпеки в банківській сфері [Електронний ресурс] / О. І. Барановський // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 9. – С. 17-23. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_9_15.
8. Барановський О.І. Природа економічної безпеки комерційного банку / О.І. Барановський // Вісник національного банку України. – 2014. – № 7. – С. 12 – 19.
9. Барановський О. Формування комплексної програми забезпечення

фінансової безпеки комерційних банків / О. Барановський, Т. Путінцева // Світ фінансів, 2021. – №3 (68). – С. 65-79.

10. Болгар Т. М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Т. М. Болгар. – Суми, 2008. – 21 с.

11. Васильчишин О.Б. Економічна сутність фінансової безпеки банківської системи: проблема плюралізму підходів / О.Б. Васильчишин // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2019. – С. 159-166.

12. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2023. Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

13. Гаряга Л.В. Фінансова безпека банківської діяльності в умовах цифровізації // Л.О. Гаряга, Р.Р. Куліш // Проблеми економіки. Фінанси та банківська справа. – 2019. – №4. – С. 163-171.

14. Гірман Ю.В. Передумови створення оптимальної моделі забезпечення фінансової безпеки банку на базі світового досвіду / Ю.В. Гірман // Економічна наука. 2018. – №2. – С. 50-53.

15. Гребенюк Н.О. Фінансова безпека банків: система розпізнання загроз та усунення ризиків / Н.О. Гребенюк // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2016. – В.91.Серія «Економічна». – С. 53-64.

16. Дмитров С. О. Управління фінансовою безпекою комерційного банку / О.С. Дмитров // Фінансовий простір. – № 2 (6). – 2012. – С.11–15.

17. Зачосова Н.В. Кадровий менеджмент у системі економічної та фінансової безпеки комерційного банку / Н.В. Зачосова // Сучасна економіка. – 2011. – Вип. 5. – С. 14–25.

18. Звіт про фінансову стабільність 2022 рік. НБУ [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H1.pdf?v=4

19. Карчева Г. Теоретичні та практичні аспекти управління фінансово-економічною безпекою банків / Г. Карчева, І. Карчева // Економічний аналіз.

2022. – Т. 32. – № 1. – С. 168- 198.

20. Квасницька Р.С. Фінансова безпека банківської діяльності: сутнісний та забезпечувальний аспекти / Р.С. Квасницька, О.В. Антонюк // Фінансовий простір. – 2019. – №3 (35). – С. 67-74.

21. Квасницька Р.С. Формування механізму забезпечення фінансової безпеки банківської установи. / Р.С. Квасницька, І. О. Доценко, Д. В. Приступа // «Modern Economics». 2021.– №25. – С. 73-78.

22. Коваленко В. Фінансова безпека банків: реалії та перспективи забезпечення / В. Коваленко // Економічний форум. – 2022. – №2. – С. 141-151.

23. Костюченко О.Є Забезпечення фінансової безпеки банківської системи як складова фінансової безпеки держави / О.Є Костюченко, В.І. Паталах // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – В.7(Ч.5). – С. 24-27.

24. Коробцова Д.В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану / Д.В. Коробцова // Аналітично-порівняльне правознавство. – 2022. – № 2. – С. 141-146.

25. Котковський В.С. Чинники забезпечення фінансової складової безпеки банківської діяльності/ В.С. Котковський, В.В. Орлов // Економічна безпека. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2012. – № 38. – С. 50–54.

26. Ларіонова К.Л. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану / К.Л. Ларіонова // Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1. м. Полтава, 30 – 31 березня 2023 р. Полтава. – 2023. – С. 633-636.

27. Літовченко О. Ю. Теоретико-методичне підґрунтя до управління фінансовою безпекою банку / О.Ю. Літовченко, Б.М . Самойлов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rusnauka.com.

28. Мордань Є.Ю. Фінансова безпека банків: сутність та оцінка / Є.Ю. Мордань, О.С. Журавка, К.В. Діденко, Я.І. Кравченко // Бізнес-інформ. – 2021. –

№1. – С. 243-251.

29. Марченко О. М. Фінансова безпека держави : навч. посібник / Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. – Львів, 2020. – 356 с.

30. Москвін Б.Ю. Економічна безпека фінансових інституцій в умовах воєнного стану в Україні / Б.Ю. Москвін // Економіка і організація управління. – 2022. – № 2 (46). – С.110-119.

31. Мушеник І. М. Забезпечення фінансової безпеки України в період воєнного часу та в умовах фінансової інклюзії / І. М. Мушеник, С. М. Грушецький // Modern Economics. – 2022. – №32. – С. 70-74.

32. Окрема фінансова звітність разом зі звітом незалежного аудитора за 2021 рік АТ «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/7587-oschadbank_2021_ukr_separate_fs-2.pdf

33. Перекрест М.І. Загальні підходи до забезпечення фінансової безпеки комерційного банку / М.І. Перекрест, Т.В. Шелеметьєва // Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 14 квітня 2020 р. Кропивницький, 2020. – С. 263–264.

34. Пестовська З.С. Фінансова безпека банківської діяльності: сучасні аспекти діагностики / З.С. Пестовська // Нобелівський вісник. – 2018. – №1 (11). – С. 93-102.

35. Перехрест Л. М. Вплив ризиків та загроз на фінансову безпеку банків / Л. М. Перехрест // Соц. екон. пробл. сучас. періоду України. - 2008. - Вип. 1. - С. 271-279.

36. Петрук О.М. Теоретичні засади забезпечення безпеки операцій банків з похідними фінансовими інструментами / О.М. Петрук, А.О. Петрук // Економіка, управління та адміністрування. – 2022. – № 3 (101). – С. 87-98.

37. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України №1277 від 29.10.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

38. Побережний С. М. Фінансова безпека банківської діяльності: навч. посібн. / С. М. Побережний, О. Л. Пластун, Т. М. Болгар – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 112 с.

39. Ситник Н.С. Фінансова безпека банків як один зі складників фінансової безпеки держави / Н.С. Ситник, І.М. Васьків // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. – 2018. – Т.29 (68). №6 – С.129-132.

40. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / за заг. Редакцією д-ра екон. наук. проф. А.О. Єпіфанова, [А.О. Єпіфанова, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін.]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.

41. Фінансово-економічна безпека: теоретико-правові аспекти : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.] – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. – 195 с.

42. Фінансові результати банків. Оpendатабот. 28.02.2023 [Електронний ресурс]. : Режим доступу: <https://opendatabot.ua/analytics/banks-2022>

43. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків /О. І. Хитрін // Фінанси України. – 2014. – № 11. – С. 118–124.

44. Хома І.В. Вплив іноземного капіталу на стабільність банківської системи України [Електронний ресурс] / І.В. Хома, С.Є. Папірник // Економіка та суспільство. – 2022. – № 43. Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/1694-Текст статті-1626-1-10-20221017.pdf>

45. Шелеметьєва Т.В. Оцінка рівня фінансової безпеки комерційного банку з використанням кількісного методу / Т.В. Шелеметьєва, О.І. Трохимець, М.І. Перекрест // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2020. – №6 (117). – С. 174-181.

46. Шпильовий Б. В. Структура та складові елементи системи фінансово- економічної безпеки банківських установ [Електронний ресурс] / Б. В. Шпильовий. – Режим доступу: <http://www.economyandsociety.in>.

47. Штефан Л.Б. Аналіз деяких індикаторів фінансової безпеки

банківської системи України / Л.Б. Штефан // Економіка і суспільство. - №16 – 2018. – С.862-870.

48. Штефан Л.Б. Проблеми формування універсальної системи оцінювання фінансової безпеки банку та банківської системи / Л.Б. Штефан, Н.П. Ільніцька // Економіка та суспільство. – 2017. – Вип. № 9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua>

49. Statista. Russian-Ukrainian conflict 2021-2022 - statistics and facts. URL: <https://www.statista.com/topics/8922/russia-ukraine-conflict-2021-2022/#dossier>
Keyfigures